

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2010 – 2013

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Stefan Motika

**Odstoupení od smlouvy a následná nemožnost plnění ve
srovnání s občansko právní úpravou**

Praha 2013

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jakub Drábek.

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2010 – 2013

BACHELORS THESIS

Stefan Motika

**Withdrawal from a contract and the consequential inability
to meet the obligations in the comparison with the civic and
legal system**

Prague 2013

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Jakub Drábek.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne .....

Stefan Motika

Poděkování

Dříve než se seznámíte s obsahem práce bych na tomto místě rád poděkoval svému vedoucímu práce Mgr. Jakobovi Drábkovi , za cenné rady, které mi při psaní práce poskytoval.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá odstoupením od smlouvy a následnou nemožností plnění. Rozebírá závazkové právní vztahy, vznik obchodně závazkových vztahů, zánik obchodně závazkových vztahů, zánik závazku odstoupením od smlouvy, dodatečnou nemožností plnění.

Cílem této práce je analyzovat právní úpravu z hlediska obchodně závazkových vztahů se zaměřením na odstoupení od smlouvy a nemožnost plnění.

Klíčové pojmy

Dodatečná nemožnost plnění, judikatura, občanský zákoník, obchodní zákoník, smlouvy, účastníci, veřejné zakázky, zánik závazku, závazkový vztah.

Annotation

This bachelor thesis work deals with the termination of the obligation and subsequent impossibility of performance. Discusses the legal obligation relationships, creation of business arrangements, extinction of the business arrangements, termination liabilities termination of the contract, consequential inability to meet the obligation.

The aim of this work is to analyze the legislation in the terms of business obligations, relations focusing on withdrawal and the impossibility of performance.

Key Terms

Additional impossibility of performance, case law, contract, civil code, commercial code, participants, extinguishment, public procurement, contractual relationship.

OBSAH

ÚVOD.....	8
1. Závazkové právní vztahy – občanský vs. obchodní zákoník.....	10
1.1 Závazkový právní vztah.....	10
1.2 Obchodně závazkový vztah	13
1.3 Typologie obchodně závazkových vztahů	16
1.3.1 Relativní obchody	16
1.3.2 Absolutní obchody	16
1.3.3 Fakultativní obchody.....	17
1.3.4 Absolutní neobchody.....	18
2. Vznik obchodně závazkového vztahu.....	19
2.1 Smlouva	19
2.1.1 Návrh smlouvy.....	20
2.1.2 Možné zrušení, odvolání, zánik návrhu smlouvy	20
2.1.3 Uzavření smlouvy	21
2.2 Veřejný návrh na uzavření smlouvy	21
2.3 Obchodní veřejná soutěž.....	22
2.4 Veřejné zakázky	22
3. Zánik obchodně závazkového vztahu.....	23
3.1 Zánik splněním.....	24
3.2 Zánik dohodou.....	25
3.3 Odstupné	26
3.4 Zmaření účelu smlouvy.....	26
3.5 Započtení pohledávek	27
3.6 Uplynutí doby.....	28
3.7 Výpověď.....	28
3.8 Smrt dlužníka nebo věřitele	29
4. Zánik závazku odstoupením od smlouvy	30

4.1	Obecná úprava	30
4.2	Odstoupení bez porušení smluvní povinnosti.....	34
4.3	Odstoupení od smlouvy porušením smluvní povinnosti	35
4.3.1	Podstatné porušení smluvní povinnosti	35
4.3.2	Nepodstatné porušení smluvní povinnosti	36
4.3.3	Fixní smlouvy	37
4.4	Účinky odstoupení od smlouvy.....	39
4.4.1	Náhrada škody.....	40
3.2	Příklady z judikatury	40
5.	Dodatečná nemožnost plnění	42
5.1	Objektivní nemožnost plnění	43
5.2	Subjektivní nemožnost plnění.....	43
5.3	Částečná nemožnost plnění.....	44
5.4	Zánik závazku	45
5.5	Příklady z judikatury	46
	ZÁVĚR.....	49
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	51
	MONOGRAFIE.....	51
	SEZNAM TABULEK, GRAFŮ A OBRÁZKŮ.....	53
	SEZNAM PŘÍLOH.....	54

ÚVOD

Z dosavadního studia i praxe vím, že oblast obchodně závazkových vztahů je velmi důležitá pro každého podnikatele. Podnikání se řídí právními předpisy, hlavně obchodním zákoníkem a živnostenským zákonem. Samotná podnikatelská činnost je zásadní výdělečná činnost, ale ne každý podnikatel se dobře orientuje v příslušné legislativě.

Úprava této problematiky se v českém právním řádu nachází převážně v občanském zákoníku a v obchodním zákoníku. Uplatňuje se zde princip subsidiarity, tedy pokud není některá skutečnost upravena ve smlouvě nebo v obchodním zákoníku, postupuje se podle zákoníku občanského. S tímto principem již počítali zákonodárci při tvorbě obchodního zákoníku, proto některá ustanovení záměrně neobsahuje. Tato skutečnost působí v praxi značné problémy, zejména podnikatelům bez právnického vzdělání. V této práci se tedy pokusíme pojednat některé z otázek, které se mohou v souvislosti se vznikem a zánikem závazků v obchodních vztazích vyskytnout.

Cílem této práce je analýza právní úpravy z hlediska obchodně závazkových vztahů (vysvětlit pojem, provést podrobný rozbor, analyzovat situace vzniku a zániku obchodně závazkových vztahů) se zaměřením na klíčové problémy, které vychází z nedostatků právních předpisů v oblasti odstoupení od smlouvy a nemožnosti plnění. Budu se snažit co nejvíce přiblížit rozdíly ve zdvojené právní úpravě – občanskoprávní a obchodně právní a zhodnotit, zda toto zdvojení působí problémy v praxi při aplikaci práva. Při pojednání této problematiky budu vycházet z platného českého práva a jeho aplikace v judikátech.

V práci je použita metoda průřezového výzkumu a analýza. Během analýzy byla potřebná data setříděna a následně v práci interpretována.

První tři kapitoly se věnují analýze právní úpravy obchodně závazkových vztahů obecně z hlediska jejich typologie, způsobu vzniku a zániku. V první kapitole se zabývám závazkovými právními vztahy. Charakterizují legislativní rámec, definují pojmy. Popisují možná rozdělení závazkových vztahů. Neopomněl jsem po řádném

prostudování zákonné úpravy ani zdůraznit vztah mezi občanským a obchodním zákoníkem, který je v mnoho případech rozhodující. Dále jsou zde rozdělení kapitoly do částí podle základní typologie obchodně závazkových vztahů – relativní, absolutní, fakultativní a specifické absolutní neobchody. Další části práce na sebe v posloupnosti navazují.

Druhá kapitola se týká způsobů, jak může závazek vzniknout. Nejběžněji k tomu dochází smlouvou, další možnost jsou veřejné zakázky a veřejná soutěž.

Třetí kapitolu jsem věnoval opaku vzniku a to zániku závazků. Kapitola obsahuje vysvětlení všech možností, jak mohou závazky zanikat a za jakých podmínek.

Pro moji bakalářskou práci je klíčovým způsobem zánik odstoupení od smlouvy a nemožnost plnění, kterým jsem věnoval samostatné kapitoly. Čtvrtá kapitola podrobně rozpracovává odstoupení od smlouvy, ať už s nebo bez porušení příslušných smluvních povinností.

Následná nemožnost plnění je popsána v poslední páté kapitole doplněna o příklady z judikatury pro názorný příklad.

1. Závazkové právní vztahy – definice, účastníci, občanský vs. obchodní zákoník

Legislativní rámec obchodních závazků je upraven nejkomplexněji v obchodním zákoníku¹, a to konkrétně ve III části, která je rozdělena na tři hlavy.

Hlava 1 – obecná ustanovení.

Hlava 2 – ustanovení o jednotlivých smluvních typech a závazkových vztazích (jednotlivé smlouvy).

Hlava 3 – zvláštní ustanovení pro závazkové vztahy z mezinárodního obchodu.

Kromě obchodního zákoníku, legislativní úpravu závazkových vztahů také zahrnuje občanský zákoník².

1.1 Závazkový právní vztah

Pojem právní vztahy jako takové lze definovat jako vztahy mezi lidmi či jejich organizovanými kolektivy, v nichž vystupují jako nositelé oprávnění a povinností stanovených právními normami. *„Vytvoření právních vztahů je prvním stupněm realizace práva, druhým je pak plnění povinností a využívání oprávnění, které tvoří obsah právního vztahu.“*³

Závazkové vztahy patří do soukromého práva – občanskoprávní závazkový vztah, obchodně závazkový vztah, pracovněprávní vztah a rodinněprávní závazkový vztah. Historicky nejstarším typem právního vztahu je právě občanskoprávní závazkový vztah. Počátky těchto právních vztahů sahají až do dob římského práva. Jeho právní definici nalezneme v § 488 občanského zákoníku: *„Závazkovým vztahem je právní*

---

¹ Obchodní zákoník, zákon č. 513/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

² Občanský zákoník, zákon č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

³ **SPIRIT, M. a kol.** *Základy práva*. 2. vydání. Praha : Oeconomica, 2005. 213 s. ISBN: 80-245-0764-1.

*vztah, ze kterého věřiteli vzniká právo na plnění (pohledávka) od dlužníka a dlužníkovi vzniká povinnost splnit závazek.*⁴ Rozeznáváme závazky:

- a) Jednotlivé – vznikají jednotlivým osobám (dlužníkem a věřitelem je jeden subjekt)
- b) Společné - na straně závazku je i více subjektů, které jsou ve vztahu k plnění stejně oprávněny nebo povinny, to jsou společné závazky. Dále se mohou dělit na dílčí (každý odpovídá za svůj podíl), solidární (kterýkoliv subjekt povinen poskytnout celé plnění nebo kterýkoliv oprávnění může celé plnění požadovat), nedílné (plnění, které je předmětem, je nedělitelné, splnit závazek lze pouze společným jednáním).
- c) Dvoustranné a vícestranné. Podle počtu stran závazku se takto mohou rozdělovat.

Podle předmětu závazkových vztahů a podle způsobu plnění lze závazky rozlišit následovně:

- a) Závazky s plněním určeným **jednotlivě** (individuálně), u kterých je předmět plnění určen individuálními znaky, které ho odlišují od jiných (automobil přesně označen číslem motoru a karoserie). Zánik jednotlivě určeného předmětu má z druhé strany za následek zánik z důvodu nemožnosti plnění.
- b) Závazky s plněním určeným **podle druhu** (genericky) se odlišují od plnění jiného druhu a umožňuje v případě zániku konkrétního plnění, náhradní plnění předměty stejného druhu (cukr krystal nebo cukr krupice).
- c) Závazky s plněním určeným **alternativně** dávají oprávněné osobě právo volbou určit předmět (případně způsob plnění) z několika možných.
- d) Závazky s plněním **jednorázovým** plní dlužník naráz, čímž jeho povinnost plnit zanikne. Pokud plní jen část, jedná se o částečné plnění. Je třeba toto plnění nezaměňovat s plněním ve splátkách.

---

⁴ §488 Závazkový právní vztah. Občanský zákoník, zákon č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

- e) Závazky s **opakovaným** plněním spočívají v povinnosti dlužníka poskytovat plněné opakovaně ve stanovených časových intervalech (nájemné). Není to částečné plnění ani plnění ve splátkách.
- f) Závazky s **nepřetržitým** plněním je trvajícím plnění, které dlužník uskutečňuje po určité období – po dobu trvání závazkového vztahu.
- g) Závazky **ve prospěch třetího** jsou takové vztahy, v nichž ze smluv vznikají práva a povinnosti kromě smluvních stran i třetí osobě (pojistná smlouva uzavřená ve prospěch právě třetí osoby).⁵

Závazkové právní vztahy mají svoje charakteristické rysy:

- individuálně určený počet účastníků = inter partes (minimum dva),
- relativní povaha závazkového vztahu (každý má práva a povinnosti),
- majetkový charakter plnění (předmětem závazků jsou věci, práva a jiné hodnoty, dochází k dispozici s majetkem),
- vzájemná práva a povinnosti (konkrétní právo na jedné straně a konkrétní povinnost na straně druhé).

Závazek představuje ekonomický vztah, účastníci mezi sebou převádí určité hodnoty (majetkové). Jeden účastník je povinen druhému poskytnout majetkovou hodnotu tzv. plnění. Druhý účastník je oprávněn takové plnění od prvního účastníka požadovat. Účastníci se označují jako věřitel a dlužník a jde především o fyzické a právnické osoby. V případě obchodně závazkových vztahů se jedná hlavně o osoby v postavení podnikatele. Dlužník tedy poskytuje věřiteli plnění. Na straně dlužníka je plnění označováno jako závazek (dluh), na straně věřitele se plnění označuje jako pohledávka. Pokud se jedná o více osob v právním postavení účastníků, používají se pojmy strana dlužnická a strana věřitelská.

Základní dvojice práv a povinností, tj. dluhu a pohledávky bývá doplněna dvojicí práv a povinností další, tj. povinností poskytnout druhé straně součinnost k řádnému

---

⁵ ŠVARC, Z. a kol. *Základy obchodního práva*, 3. upravené vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2011. ISBN: 978-80-7380-322-3.

plnění (např. povinnost věřitele řádně a včas nabídnuté plnění od dlužníka převzít), a právem dlužníka tuto součinnost od věřitele požadovat.⁶

Obsah závazků podle zákona je následující: „Z platného závazku je dlužník povinen něco dát, konat, něčeho se zdržet nebo něco trpět a věřitel je oprávněn to od něj požadovat.“⁷ Věřitel je povinen prokázat důvod závazky. Obsahem závazku musí být především určení plnění, které má být poskytnuto. Povinností dlužníka je něco dát (dare), něco konat (facere), něčeho se zdržet (omittere) a něco strpět (pati).⁸

Plnění může být věcné nebo peněžité, může se týkat věci určené jednotlivě nebo jen podle druhu. Není-li u plnění výslovně sjednána jakost, dlužník je povinen plnit dané množství v průměrné střední jakosti. To, co bylo dáno před uzavřením smlouvy některým účastníkem, na to se hledí jako na zálohu.

1.2 Obchodně závazkový vztah

Definici obchodně závazkové vztahu v obchodním zákoníku nenajdeme. Nemá definici ani v jiném předpise. Ale výchozí legislativní úpravou je občanský a obchodní zákoník. „Jejich vzájemný vztah, který se promítá největší měrou právě do úpravy závazkových vztahů, je vztahem speciálního právního předpisu k předpisu obecnému.“⁹ Využívá se tvrzení z §1 odst. 2 obchodního zákoníku. Obchodně závazkové vztahy se řídí ustanoveními tohoto zákona. Nelze-li některé otázky vyřešit podle tohoto zákona, řeší se podle předpisů občanského zákoníku. I když je úprava některých obchodně závazkových vztahů v obchodním zákoníku podrobná, nelze říci, že se jedná o absolutně komplexní právní úpravu určitého právního vztahu. Při aplikaci zákoníků mohou nastat různé situace, které je třeba správně

---

⁶ **Závazek.** *Právní úprava a její změny.* [on-line; cit. 2013-02-21]. Dostupný z WWW: http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&levelid=oc_577.htm

⁷ §494 Občanský zákoník, zákon č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

⁸ **MASTELA, M. a kol.** *Občanský zákoník v dotazech a odpovědích*, 1. vydání. Praha : Anag, 2011. ISBN: 978-80-7263-682-2

⁹ **ŠVARC, Z. a kol.** *Základy obchodního práva*, 3. upravené vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2011. ISBN: 978-80-7380-322-3.

vyřešit. Některé instituty jsou upravovány výlučně obchodním zákoníkem a použití občanského zákoníku je vyloučeno. Jedná se například o případy bankovních záruk. Může nastat i opačný případ, že některé situace upravuje pouze občanský zákoník (např. plná moc). Výlučně se aplikuje občanský zákoník a použití obchodního je vyloučeno. Některé záležitosti mají v občanském zákoníku obecnou úpravu a v obchodním speciálně vyřešeny některé aspekty (např. smluvní pokuta). Speciální úprava má zde přednost před obecnou.

Zvláštní případ může nastat, pokud se objeví situace, kterou neřeší ani jeden zákoník a přesto se týká obchodních závazkových vztahů. Účastníci se ani nedohodly na úpravě, pak by se měly posuzovat podle obchodních zvyklostí, tj. obvykle dodržovaná pravidla, aniž by byla stanovena v zákoně.

Ustanovení týkající se obchodních závazkových vztahů v obchodním zákoníku mají dispozitivní povahu, kdy si účastníci mohou stanovit svá práva a povinnosti odlišně od zákona. I toto pravidlo má výjimky v ustanoveních kogentních, které taxativně vymezuje § 263 a jedná se o ustanovení taxativně určená číslem paragrafu, základní ustanovení o jednotlivých typech závazkových vztahů a ustanovení předepisující právnímu úkonu písemnou formu.

Charakteristické znaky pro obchodní závazkové vztahy jsou účastníci smlouvy a typ smlouvy. Jejich vymezení je obsaženo v § 261 obchodního zákoníku:

- vztahy mezi podnikateli, jestliže se vztahy týkají jejich podnikatelské činnosti;
- vztahy mezi státem (nebo obcí, krajem) a podnikateli, jestliže jde o jejich podnikatelskou činnost a zároveň se týkají zabezpečování veřejných zakázek;
- další vztahy (mezi zakladateli obchodních společností, jejich společníky apod.);
- vztahy zaniklé při zajišťování závazků z uvedených vztahů výše;
- a další vztahy, pokud si to smluvní strany písemně dohodnou.¹⁰

---

¹⁰ § 261 Obchodní zákoník, zákon č. 513/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

V případě, že obchodně závazkové vztahy budou v kontextu mezinárodního obchodu, bude-li aplikovatelné české právo, navíc se použijí kogentní a dispozitivní normy obsažené v závazných mezinárodních smlouvách závazných pro Českou republiku a v právních aktech orgánů Evropské unie.

Hierarchie legislativy upravující obchodní závazkové vztahy:

- kogentní normy obchodního zákoníku,
- smluvní ujednání stran – výslovná, odkazující na obchodní podmínky, odkazující na doložky upravené ve vykládacích pravidlech, odkazující na obchodní zvyklosti zachovávané v daném odvětví, odkazující případně na jiné skutečnosti,
- dispozitivní normy obchodního zákoníku,
- kogentní normy občanského zákoníku,
- dispozitivní normy občanského zákoníku,
- obchodní zvyklosti,
- zásady obchodního zákoníku.¹¹

Obchodní zásady jsou pravidla účastníky fakticky dodržovaná, aniž by byla zakotvena v právním předpisu. Použijí se tehdy, pokud se na nich smluvní strany dohodnou v případě, že ustanovení obchodního zákoníku jsou dispozitivního nebo danou záležitost vůbec neupravuje. Jsou tedy použitelné přímo ze zákona – celostátně zachovávané obchodní zásady v určitém obchodním odvětví, nejsou-li v rozporu s obsahem smlouvy nebo zákonem. Nebo jsou použitelné na základě smlouvy – nemusí být obecně zachovávané, smlouva na ně musí odkazovat a nesmí být v rozporu s kogentními ustanoveními zákona.

---

¹¹ ŠVARC, Z. a kol. *Základy obchodního práva*, 3. upravené vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2011. ISBN: 978-80-7380-322-3.

1.3 Typologie obchodně závazkových vztahů

Obchodní závazkové vztahy je možné rozdělit na tři základní druhy, které jsou běžně označovány následujícími pojmy, ale ty v obchodním zákoníku nenajdeme. Relativní, absolutní a fakultativní obchodně závazkové vztahy. Toto členění je důležité pro úpravu odstoupení od smlouvy a následné nemožnosti plnění, pro oba předpisy platí odlišná zákonná pravidla. Je třeba toto brát v potaz dvojkolejnost právní úpravy závazkových vztahů a správně určit zda se konkrétní závazkový vztah řídí obchodním nebo občanským zákoníkem.

1.3.1 Relativní obchody

Tyto závazkové vztahy upravuje § 261 odst. 1 a 2 obchodního zákoníku. Jsou to vztahy mezi podnikateli, jestliže je zřejmé při jejich vzniku, že souvisí s podnikatelskou činností – například kupní smlouva, smlouva dílo. Další skupinou vztahů jsou ty, které vznikají mezi podnikateli a státem nebo samosprávním územním celkem (kraj, obec) za účelem zabezpečování veřejných potřeb. Jedná se o veřejné zakázky. Obecně jsou to vztahy, které mají obchodní povahu jen v závislosti na povaze subjektů. Za podnikatele jsou považováni podle § 2 obchodního zákoníku:

- osoba zapsaná v obchodním rejstříku,
- osoba, která podniká na základě živnostenského oprávnění,
- osoba, která podniká na základě jiného než živnostenského oprávnění podle zvláštních předpisů,
- osoba, která provozuje zemědělskou výrobu a je zapsána do evidence podle zvláštního předpisu.

1.3.2 Absolutní obchody

Absolutní závazkové vztahy mají obchodní povahu a řídí se obchodním zákoníkem. Občanský zákoník se těmito vztahy vůbec nezabývá. Není brán zřetel na povahu subjektů ani to, zda vznikají při podnikatelské činnosti.

Tyto závazkové vztahy upravuje § 261 odst. 3 obchodního zákoníku a taxativně je vyjmenovává jako vztahy:

- a) mezi zakladateli obchodních společností, mezi společníkem a obchodní společností, mezi společníky navzájem, vztahy ze smluv, jimiž se převádí podíl společníka,
- b) mezi zakladateli družstva a mezi členem a družstvem, mezi členy družstva navzájem,
- c) z úplatných smluv týkajících se cenných papírů a jejich zprostředkování,
- d) ze smlouvy o prodeji nebo nájmu podniku nebo jeho částí, zástavní právo k obchodnímu podílu, smlouvy o úvěru, smlouvy o kontrolní činnosti, smlouvy zasílatelské, smlouvy o provozu dopravního prostředku, smlouvy o tichém společenství, smlouvy o otevření akreditivu, smlouvy o inkasu, smlouvy o bankovním uložení věci, smlouvy o běžném účtu a smlouvy o vkladovém účtu,
- e) z bankovní záruky, z cestovního šeku a slibu odškodnění,
- f) mezi společností nebo družstvem a osobou, která je statutárním orgánem nebo jiným orgánem nebo jeho členem,
- g) mezi zakladateli a správcem vkladu,
- h) z finančního zajištění.¹²

1.3.3 Fakultativní obchody

Fakultativní obchody jsou takové, které se obchodním zákoníkem řídí pouze na základě shodně projevené vůle jejich účastníků. Po dohodě účastníků je považován za obchodní vztah. Dohoda musí být v písemné podobě, nesmí se díky ní zhoršit právní postavení účastníka, který není podnikatelem – jinak by byla považována za neplatnou. Toto rozhodnutí je označováno jako tzv. vnitřní volba práva. Zabývá se jimi § 262 obchodního zákoníku.

1.3.4 Absolutní neobchody

Absolutní neobchody jsou takové, které se vždy řídí ustanoveními občanského zákoníku. Nebere se ohled na povahu subjektů (i když je mezi nimi podnikatel). Jedná se o všechny smlouvy z občanského zákoníku až na výjimku směnných smluv – darovací smlouva, smlouva o výpůjčce, smlouva o převodu nemovitosti, nájemní smlouva, pojistná smlouva. „*Smluvní strana, která není podnikatelem, nese odpovědnost za porušení povinností z těchto vztahů podle občanského zákoníku a na její společné závazky se použijí ustanovení občanského zákoníku.*“¹³ I tyto smlouvy se dostávají do působnosti obchodního zákoníku, ale řídí se v první řadě ustanoveními občanského zákoníku.

Příkladem může být nájemní smlouva, konkrétní práva a povinnosti týkající se užívání předmětu nájmu budou aplikovány předpisy občanského zákoníku, ale u promlčení nároků se bude řídit smlouva zákoníkem obchodním.

Jedinou uvedenou výjimkou je smlouva směnná, kterou upravuje pouze občanský zákoník.

Zvláštnosti se týkají ještě smlouvy pojistné. Podle § 261 odst. 7 obchodního zákoníku se bude řídit občanským zákoníkem a zvláštními zákony. V občanském zákoníku, ale došlo ke zrušení úpravy těchto smluv, byla nahrazena samostatným zákonem č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a změně souvisejících zákonů.

---

¹² § 261 odst. 3. Obchodní zákoník, zákon č. 513/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

¹³ § 261 odst. 4. Obchodní zákoník, zákon č. 513/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

2. Vznik obchodně závazkového vztahu

Obchodní závazkové vztahy vznikají z uzavřených smluv, z nedovoleného protiprávního jednání (porušení závazku nebo jiné právní povinnosti) nebo přímo ze zákona. Upravuje § 489 obchodního zákoníku.

2.1 Smlouva

Smlouva je nečastější forma vzniku obchodně závazkových vztahů. Je shodným projevem vůle osob, které ji uzavírají. Účastníci mají rovné právní postavení. Za obchodní smlouvy jsou považovány takové smlouvy, které upravuje obchodní zákoník, občanský zákoník nebo zvláštní zákony. Zvláštními zákony se řídí smlouvy v příslušných ustanoveních, v ostatním se řídí obchodním zákoníkem. Jedinou odchylkou je smlouva směnná (pouze občanský zákoník) a pojistná smlouva (zákon o pojistné smlouvě). Za obchodní smlouvu se považuje i takové, která není upravena v právních předpisech, pokud zakládá vznik obchodně závazkového vztahu podle § 269 odst. 2 obchodního zákoníku. Smlouva se řídí obchodním zákoníkem, vzájemná práva a povinnosti jsou dána obsahem smlouvy, pokud nejsou upravena, vyjde se s předpisů občanského zákoníku, který upravuje vztahy jim blízké. Předmět je vymezen vždy ve smlouvě a je jím:

- Převod věcí z jedné smluvní strany na druhou.
- Provedení činnosti jednou smluvní stranou pro druhou.
- Poskytnutí jiného určitého plnění.

Obchodní smlouvy jsou většinou úplatné. Skládají se ze dvou nebo více jednostranných právních úkonů, vzájemně adresovaných a obsahově shodných.¹⁴ Obecnou právní úpravu smluv nalezneme v občanském zákoníku od § 43. Smlouva je zde definována jako dvoustranný právní úkon, který vzniká ze dvou

---

¹⁴ ŠVARC, Z. a kol. *Základy obchodního práva*, 3. upravené vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2011. ISBN: 978-80-7380-322-3.

jednostranných adresovaných právních úkonů dvou různých stran. Právní úkony musí být vzájemné, obsahově shodné a obsahovat smluvní konsenzus.¹⁵

Není obecně určeno, že smlouva musí mít písemnou formu, aby bylo platné její uzavření. Lze tedy bez problémů uzavřít i smlouvu ústně. Písemnou formu stanoví ve zvláštních případech zákon nebo projeví-li alespoň jedna ze smluvních stran vůli, aby smlouva byla písemně.

Uzavírání smluv se skládá z několika možných kroků – návrh a přijetí smlouvy, možné zrušení, odvolání nebo zánik návrhu smlouvy, uzavření smlouvy.

2.1.1 Návrh smlouvy

V praxi se setkáváme s klasickým označením objednávka. Probíhá dvoustranný právní úkon, jedna ze stran učiní návrh na uzavření smlouvy a druhá strana nabídku akceptuje. Návrh na uzavření smlouvy (= oferta) musí podle § 43 občanského zákoníku směřovat vůči určité osobě nebo osobám, musí být dostatečně určitý a musí z něho vyplývat vůle navrhovatele být vázán. Není stanovena žádná lhůta ze zákona pro přijetí návrhu, měl by jí obsahovat samotný návrh smlouvy. Tato lhůta se nazývá jako akceptační. Od kdy lhůta běží, stanovuje § 43b odst. občanského zákoníku.

2.1.2 Možné zrušení, odvolání, zánik návrhu smlouvy

Navrhovatel může zrušit návrh, pokud tento projev vůle dojde určené osobě dříve nebo alespoň současně s návrhem. Stejně tak má možnost navrhovatel svůj návrh odvolat i po dojití adresátovi, ale dříve než osoba akceptuje návrh. Výjimky tvoří tzv. neodvolatelný návrh, který má toto ustanovení přímo v návrhu a uplynutí stanovené lhůty pro přijetí návrhu.

---

¹⁵ **MASTELA, M. a kol.** *Občanský zákoník v dotazech a odpovědích*, 1. vydání. Praha : Anag, 2011. ISBN: 978-80-7263-682-2

Zánik návrhu proběhne, jestliže marně uplynula akceptační lhůta (je-li stanovena), uplynutím tzv. přiměřené doby (není-li akceptační lhůta stanovena), odmítnutím návrhu.¹⁶

2.1.3 Uzavření smlouvy

Akceptace = přijetí návrhu. Souhlas učiněný prohlášením nebo jině jednání, z něhož lze odvodit souhlas. Podle § 275 odst. 4 obchodního zákoníku se za souhlas považuje i provedení určitého úkonu bez vyrozumění navrhovatele (odesláním zboží nebo zaplacením kupní ceny). Přijetí návrhu je účinné v okamžiku, kdy byl tento úkon učiněn, musí to být ale před uplynutím lhůty.

Dojde-li k přijetí souhlasu po uplynutí akceptační lhůty, vyžaduje se ke vzniku smlouvy výslovný souhlas navrhovatele.

Důležité jsou také obchodní podmínky, které umožňují určit část obsahu smlouvy odkazem na ně. Jsou to zvláštnosti určitého druhu zboží nebo díla a způsobu jeho provedení a okolnosti, za kterých se dodání zboží nebo díla uskuteční.

2.2 Veřejný návrh na uzavření smlouvy

Je to jednostranný projev vůle nesměřující vůči konkrétním osobám, ale vůči neurčitým osobám – není konkrétní adresát. Specifický způsob kontraktace užívaný vedle dalších způsobů uzavírání smluv. Navrhovatel se obrací zákonem stanoveným způsobem na neurčité osoby za účelem uzavření smlouvy. Návrh musí obsahovat podstatné náležitosti smlouvy. Je u něj povinnost zveřejnění způsobem, který určí navrhovatel. Smlouva je uzavřena s tím, kdo jako první přijme veřejný návrh. Navrhovatel musí uzavření potvrdit bez zbytečného odkladu, tím je smlouva uzavřena.

---

¹⁶ **PLÍVA, S.** *Obchodní závazkové vztahy*, 2. aktualizované vydání. Praha : ASPI Wolters Kluwer, 2009. ISBN: 978-80-7357-444-4.

2.3 Obchodní veřejná soutěž

Obchodní veřejná soutěž je zvláštní způsob uzavírání obchodních smluv. Upravuje ji obchodní zákoník kogentním ustanovením v § 281 - § 288 – nejde žádným způsobem modifikovat ani se od něj odchýlit. Principem je výzva k podávání návrhů na uzavření smlouvy a účelem je vybrat nejvhodnější návrh. Veřejná soutěž je definována jako soutěž předem neurčených osob, které projevují zájem za stanovených podmínek uzavřít určitou smlouvu, tím že předloží její návrh. Cílem je vybrat maximálně výhodnou smlouvu.

2.4 Veřejné zakázky

Veřejné zakázky jsou oblastí, která podléhá samostatné právní regulaci. Existuje samostatný Zákon o veřejných zakázkách č. 137/2006 Sb. vycházející z evropského práva.¹⁷ Zvláštní úpravu vyžadují z několika důvodů: jde o zakázky financované převážně z veřejných financí a je třeba zabezpečit ochranu hospodářské soutěže. Do úpravy ale zasahují i veřejnoprávní prvky. Veřejná zakázka je taková, jejímž předmětem je úplatné poskytnutí dodávek, služeb nebo stavebních prací. Zadavatel je veřejný, je jím Česká republika prostřednictvím svých organizačních složek – příspěvkové organizace, územně samosprávné celky, právnické osoby zřízené za účelem uspokojování veřejných zájmů.

---

¹⁷ ŠVARC, Z. a kol. *Základy obchodního práva*, 3. upravené vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2011. ISBN: 978-80-7380-322-3.

3. Zánik obchodně závazkového vztahu

Zánik závazku je upraven oběma předpisy – obecně občanským zákoníkem a speciální úpravou v obchodním zákoníku u jednotlivých typů smluv. Skutečnosti, podle kterých dochází k zániku závazku, jsou rozděleny podle obou zákoníků následovně:

- a) jednostranný právní úkon (splnění závazku, odstoupení od smlouvy, výpověď, jednostranné započtení pohledávek),
- b) dvoustranný právní úkon (prominutí dluhu, narovnání, vzdání se práva, dvoustranné započtení pohledávek),
- c) právní událost (uplynutí lhůty, smrt dlužníka či věřitele, nemožnost plnění),
- d) jiné skutečnosti.¹⁸

Právními důvody pro zánik závazků mohou být jednotlivě:

- **odstoupení od smlouvy** § 344 - § 351 ObchZ,
- **dodatečná nemožnost plnění** § 352 – 354 ObchZ + § 575 - § 577 ObčZ,
- splnění § 324 - § 343 ObchZ,
- dohoda § 570 - § 574 ObčZ,
- zaplacení odstupného § 355 ObchZ,
- zmaření účelu smlouvy § 356 ObchZ,
- započtení pohledávek § 358 – 364 ObchZ + § 580 - § 581 ObčZ,
- uplynutí doby § 578 ObčZ,
- výpověď § 582 ObčZ,
- smrt dlužníka nebo věřitele § 579 ObčZ.

---

¹⁸ ŠVARC, Z. a kol. *Základy obchodního práva*, 3. upravené vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2011. ISBN: 978-80-7380-322-3.

3.1 Zánik splněním

Zánik závazku splněním je nejčastější a nejběžnější způsob, jakým závazek může zaniknout. Splnění závazku je jednostranný právní úkon, kterým osoba povinná s úmyslem splnit poskytuje věřiteli smluvené plnění, které je obsahem daného závazku. Předmět plnění musí být určen také druhově. „Závazek zanikne, je-li věřiteli splněn včas a řádně.“¹⁹

Včasné plnění znamená, že závazek byl splněn v termínu stanoveném ve smlouvě. Pokud nebyla doba plnění stanovena smluvně, má věřitel oprávnění požadovat plnění ihned po uzavření smlouvy.

Řádné plnění představuje plnění v souladu se smlouvou a bez vad. Zboží nebo služby jsou v množství a kvalitě podle smlouvy. Není-li ve smlouvě určena jakost a provedení, je dlužník povinen dodat zboží, služby v obvyklé kvalitě nebo v takové, která se hodí pro daný účel smlouvy.

Problémy, které mohou nastat, jsou například vadné plnění. Nemá-li věřitel možnost odstoupit od smlouvy, nebo toho nevyužije, dochází ke změně obsahu závazku. Také opožděné plnění způsobí zánik závazku, pokud závazek nezanikl před plněním. Lze-li závazek splnit několika způsoby, jedná se o alternativní plnění, kde právo výběru způsobu plnění má dlužník. Volba je následně závazná a nelze změnit. Plnění lze rozdělit do částí, pokud to neodporuje povaze závazku nebo hospodářskému účelu sledovanému věřitelem (částečné plnění).

K řádnému splnění závazku se vyžaduje i splnění závazku ve stanoveném místě (místo plnění). Nestanoví-li smlouva jinak, určuje ho obchodní zákoník.

---

¹⁹ § 324 odst. 1. Obchodní zákoník, zákon č. 513/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

3.2 Zánik dohodou

Zánik závazku dohodou smluvních stran upravuje pouze občanský zákoník. Dohodne-li se věřitel s dlužníkem, že dosavadní závazek se nahrazuje závazkem novým, původní závazek zaniká a dlužník je povinen plnit závazek nový.²⁰ Nový závazek pak může zaniknout jedním z uvedených způsobů zániku. Původní závazek je nahrazen pouze v rozsahu, který vyplývá z dohody o novém závazku. Obě strany se mohou dohodnout, že se závazek částečně nebo úplně ruší, aniž by vznikl nový závazek. Původní závazek zaniká, když je návrh na jeho zrušení přijet druhou stranou – dvoustranný právní úkon. Byl-li závazek sjednán písemně, dohoda o jeho zrušení musí být také písemná.²¹

K zániku závazku z uvedeného důvodu dochází na základě následujících dohod:

- dohoda o nahrazení dosavadního závazku,
- dohoda o zrušení závazku,
- dohoda o vzdání se práva nebo o prominutí dluhu,
- novace, narovnání.²²

Zvláštním typem dohody je právě novace a narovnání. Novace je dohodou mezi dlužníkem a věřitelem o tom, že dosavadní závazek bude nahrazen závazkem novým.²³ Dosavadní závazek zaniká a vzniká povinnost dlužníkovi splnit závazek nový. Dohoda o narovnání upravuje práva účastníků, která jsou mezi nimi sporná nebo pochybná. Forma dohody následuje původní formu závazku. Dosavadní závazek je nahrazen závazkem novým, který plyne z narovnání.²⁴

---

²⁰ § 570 odst. 1. Občanský zákoník, zákon č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

²¹ § 572 odst. 2, 3. Občanský zákoník, zákon č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů

²² **MASTELA, M. a kol.** *Občanský zákoník v dotazech a odpovědích*, 1. vydání. Praha : Anag, 2011. ISBN: 978-80-7263-682-2

²³ Novace. [on-line; cit. 2013-03-05]. Dostupný z WWW: <http://business.center.cz/business/pojmy/p1877-novace.aspx>

²⁴ § 585 Občanský zákoník, zákon č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů

3.3 Odstupné

Tento pojem je důležité odlišit od odstoupení od smlouvy, kterému bude věnována další kapitola této práce. Upravuje ho § 355 obchodního zákoníku. Ve smlouvě musí být sjednáno, že kterákoli ze stran je oprávněna smlouvu zrušit zaplacením určitého peněžité částky jako odstupného. Tím se zruší smlouva zpětně od doby svého uzavření (*ex tunc*), když oprávněná osoba oznámí druhé straně, že svého práva na zrušení smlouvy využívá a zaplatí stanovené odstupné. Na smlouvu se hledí tak, jakoby nebyla nikdy uzavřena. Nelze toto ustanovení použít v případě, že už došlo k přijetí nebo plnění závazku nebo jeho části.

3.4 Zmaření účelu smlouvy

Zmaření účelu smlouvy není důvodem k zániku závazku. Vzniká ale právo k odstoupení od smlouvy, právo má ta strana, které se zmaření smlouvy dotklo. Toto ustanovení nalezneme v § 356 obchodního zákoníku. Je třeba, aby byly splněny podmínky:

- musí se jednat o zmaření účelu smlouvy, který byl ve smlouvě určen výslovně,
- ke zmaření došlo po uzavření smlouvy v důsledku změny okolností,
- změna okolností nespočívá v majetkových poměrech stran.

„Z důvodu odstranění pochybností zákon výslovně uvádí, že se strana nemůže dovolávat zániku závazku z důvodu takové změny okolností, která by spočívala ve změně majetkových poměrů účastníka smlouvy (jeho finanční situace), ale ani ve změně hospodářské nebo tržní situace.“²⁵ Následné odstoupení od smlouvy má stejné důsledky jako obecná úprava odstoupení od smlouvy (viz. kapitola 5).

---

²⁵ ŠVARC, Z. a kol. *Základy obchodního práva*, 3. upravené vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2011. ISBN: 978-80-7380-322-3.

S odstoupením vzniká povinnost k náhradě škody vzniklé odstoupením. Tuto povinnost má ta strana, která od smlouvy odstoupila, i když neporušila žádnou svou smluvní povinnost.

3.5 Započtení pohledávek

Mají-li dlužník a věřitel vzájemné pohledávky, jejichž plnění je stejného druhu, může dojít k započtení pohledávek a tím k zániku závazku. K započtení dojde:

- věřitel jedné pohledávky je současně dlužníkem druhé a naopak,
- plnění pohledávek jsou stejného druhu,
- započtení pohledávek musí být přípustné (§ 581 odst. 1 a 2 občanského zákoníku obsahuje taxativně vyjmenované pohledávky, u kterých není započtení přípustné),
- musí se jednat o pohledávku započitatelnou.

Zánik pohledávek nastane v okamžiku, kdy se poslední z pohledávek stane splatnou, nejedná se o okamžik započtení. Peněžité pohledávky v různých měnách lze započítat, jsou-li měny volně směnitelné. Proti pohledávce převedené postupně na několik jiných osob může dlužník započíst jen tu pohledávku, kterou měl v době převodu vůči prvnímu věřiteli, nebo kterou má vůči poslednímu věřiteli.

Rozlišujeme dva druhy započtení:

- a) jednostranné – na základě právního úkonu jednoho účastníka,
- b) dvoustranné – na základě dohody obou účastníků.

Pohledávky se započtou a zanikají jen v rozsahu, ve kterém se překrývají. Pokud jedna pohledávka je vyšší než druhá, pak tato pohledávka trvá ve výši, ve které nebyla vykompenzována. Nelze započíst pohledávky vůči dlužníkovi, který má majetek v konkurzu.²⁶

---

²⁶ MASTEĽA, M. a kol. *Občanský zákoník v dotazech a odpovědích*, 1. vydání. Praha : Anag, 2011. ISBN: 978-80-7263-682-2

3.6 Uplynutí doby

Prostým uplynutím stanovené lhůty mohou závazky také zanikat. Občanský zákoník stanovuje, že práva a povinnosti zaniknou uplynutím doby, na kterou byly omezeny.²⁷ Zanikají tak tedy závazky, které jsou omezeny na předem stanovenou dobu. Samotný zánik nevyžaduje žádné úkony účastníkům, proběhne uplynutím posledního dne lhůty.

3.7 Výpověď

Výpověď je jednostranný právní úkon, kterým osoba projevuje svou vůli k zániku závazku. V jeho důsledku zaniká celý závazek uplynutím výpovědní lhůty. K výpovědi není potřeba souhlas druhé strany. Lze vypovědět pouze závazkový vztah založený smlouvou.²⁸ Výpověď je upravena § 582 občanského zákoníku. Smlouva, která lze vypovědět, musí splňovat následující podmínky:

- byla sjednána na dobu neurčitou,
- předmětem smlouvy je závazek k nepřetržité nebo opakované činnosti.

Pokud si účastníci ve smlouvě nestanovili jinak, ze zákona lze smlouvu vypovědět ve lhůtě tří měsíců ke konci kalendářního čtvrtletí. Výpověď jako tokovou je třeba náležitě odlišovat od odstoupení od smlouvy. Hlavním rozdílem je, že výpověď nemusí být podávána z uvedeného důvodu. Navíc u výpovědi plyne výpovědní lhůta.

Rozdíl mezi výpovědí a odstoupením od smlouvy je, že při výpovědi práva a povinnosti ze smlouvy zpětně nezanikají (z plnění před skončením vztahu se

---

²⁷ § 578. Občanský zákoník, zákon č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů

²⁸ **MASTELA, M. a kol.** *Občanský zákoník v dotazech a odpovědích*, 1. vydání. Praha : Anag, 2011. ISBN: 978-80-7263-682-2

nestává bezdůvodné obohacení). Při odstoupení od smlouvy práva a povinnosti zanikají zpětně (viz. kapitola 4.).²⁹

3.8 Smrt dlužníka nebo věřitele

Zánik závazku smrtí dlužníka nebo věřitele je obsažen pouze v § 579 občanského zákoníku.

Smrt věřitele jako fyzické osoby – nezaniknou pohledávky, ale přecházejí v plném rozsahu na jeho dědice. Zaniknou pouze práva, která byla přímo vázána k osobě věřitele.

Smrt dlužníka jako fyzické osoby – nezaniknou závazky, ale přecházejí také v plném rozsahu na jeho dědice. Zaniknou pouze závazky, jejichž plnění mělo být provedeno přímo osobou dlužníka podle smlouvy.

---

²⁹ **MASTELA, M. a kol.** *Občanský zákoník v dotazech a odpovědích*, 1. vydání. Praha : Anag, 2011. ISBN: 978-80-7263-682-2

4. Zánik závazku odstoupením od smlouvy

4.1 Obecná úprava

Odstoupení od smlouvy znamená zánik ještě nesplněného závazku. Touto problematikou se zabývá občanský i obchodní zákoník. Úprava v občanském zákoníku není rozsáhlá, spíše stručná. Používá se nejčastěji v případě smluv o převodu nemovitostí (smlouvy, které nelze uzavřít podle obchodního zákoníku). Základní ustanovení obsahuje část první, hlava čtvrtá a § 48 občanského zákoníku, určuje:

- od smlouvy může účastník odstoupit, jestliže je to v zákoně stanoveno nebo účastníky dohodnuto.
- odstoupením od smlouvy se smlouva od počátku ruší, není-li stanoveno jinak.³⁰

Dále se odstoupení týká § 49, § 53, § 57, § 517 a § 622 občanského zákoníku.

V obchodním zákoníku je tato problematika rozebrána dost podrobně obecným výkladem v § 344 a násl. Následně speciální ustanovení jsou u jednotlivých smluvních typů (např. odstoupení od kupní smlouvy upravuje § 441 a násl.). Na rozdíl od jiných způsobů zániku nesplněného závazku obsahují ustanovení o odstoupení od smlouvy v obchodním zákoníku komplexní úpravu. Při odstoupení od smlouvy nedochází k uspokojení oprávněné strany splněním závazku. Odstoupení je právní skutečností, která způsobuje zánik nesplněného závazku. Jde přitom o jednostranný právní úkon, která nelze ale učinit libovolně.³¹

---

³⁰ § 48 Občanský zákoník, zákon č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů

³¹ **DĚDIČ, J. a kol.** *Obchodní zákoník – komentář, díl IV.*, Praha : Polygon, 2002. ISBN: 80-7273-071-1.

Odstoupení znamená výjimku ze zásady „pacta sunt servanda“, která znamená, že smlouvy se mají plnit. Proto nedodržení smluv jako základních občanskoprávních aktů je v právním státě protiprávní. Ne vždy jdou ale plnit, proto předpisy upravují i tento způsob zániku závazku. Odstoupení od smlouvy jako takové představuje jednostranný právní úkon dlužníka nebo věřitele, jehož účinnost není podmíněna souhlasem druhé strany.³² Odstoupení je možné, pokud to vyplývá:

- ze smlouvy – smluvní ujednání nejsou nijak omezena, může být jednostranné i oboustranné, podmínky pro odstoupení mohou být různé pro každou stranu, ale vše v souladu s dobrými mravy a poctivými zásadami obchodního styku;
- ze zákona.³³

Tento způsob zániku závazku má funkci sankčního opatření pro případ, že jedna ze smluvních stran nebude plnit řádně a včas svůj závazek. V případě, že si smluvní strany sjednávají samy podmínky odstoupení od smlouvy, mají volné ruce. Mohou se stanovit odlišné podmínky pro věřitele a pro dlužníka. Stejně tak mají možnost si stanovit vyloučení možnosti odstoupení od smlouvy.

Pro odstoupení musí být splněny podmínky. Odstoupit lze pouze od smlouvy, která byla platně uzavřena. Proto je třeba odstoupení smlouvy odlišovat důsledně od neplatné smlouvy. V případě, že jsou k tomu dány smlouvou nebo zákonem důvody. Účastníci mají volnost, mohou odstoupit bez udání konkrétního důvodu a bez čekání na souhlasu protistrany. Jestli se smluvně určí další podmínky související s odstoupením, jejich splnění je závislé na odstoupení od smlouvy. Oprávněná strana nemůže odstoupit, pokud obdržela zprávu o tom, že plnění bylo splněno. Odstoupit od smlouvy nelze tam, kde závazek, na jehož nesplnění byla možnost odstoupení od smlouvy vázána, již mezitím zanikl.³⁴

---

³² JEHLIČKA, J. *Občanský zákoník – komentář*, 8. vydání. Praha : C.H.Beck, 2006. ISBN: 80-7179-797-9.

³³ PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy*, 2. aktualizované vydání. Praha : ASPI Wolters Kluwer, 2009. ISBN: 978-80-7357-444-4.

³⁴ JEHLIČKA, J. *Občanský zákoník – komentář*, 8. vydání. Praha : C.H.Beck, 2006. ISBN: 80-7179-797-9.

Právní následky odstoupení od smlouvy jsou:

- smlouva sama se od samého počátku ruší (ex tunc), nestanoví-li právní předpis nebo dohoda něco jiného – zásadní rozdíl od obchodního zákoníků, kde je odstoupení od smlouvy ex nunc (účinky nastávají okamžikem vzniku právní skutečnosti § 349 odst. 1 Obchodního zákoníku);
- pokud na takto zrušenou smlouvu nebylo zatím plněno, závazek plnit odpadá;
- pokud již bylo na takto zrušenou smlouvu plněno, pak odstoupením od smlouvy se subjekty vzájemně vypořádají podle zásad bezdůvodného obohacení;
- odstoupením od smlouvy není dotčeno právo na náhradu škody.³⁵

Odstoupit lze i bez porušení smluvních povinností, ale nejčastějším důvodem odstoupení je právě porušení smluvní povinnosti. Občanský zákoník stanovuje případy, kdy je možnost odstoupit od smlouvy – když je smlouva uzavřena v tísní, v případě spotřebitelským smluv, při odstoupení v případě sjednání odstupného, když dlužník neplní řádně a včas (ani v dodatečné lhůtě), kdy je část plnění nemožná, v případě vady prodané věci.³⁶ Odstoupit od uzavřené smlouvy je nejčastěji:

- z důvodu prodlení dlužníka nebo věřitele,
- z důvodu dodání vadného plnění.

U vyjmenovaných důvodů je třeba vždy posoudit, zda se jedná o podstatné nebo nepodstatné porušení smlouvy. Lze tedy rozlišit odstoupení od smlouvy

---

³⁵ JEHLIČKA, J. *Občanský zákoník – komentář*, 8. vydání. Praha : C.H.Beck, 2006. ISBN: 80-7179-797-9.

³⁶ MASTEĽA, M. a kol. *Občanský zákoník v dotazech a odpovědích*, 1. vydání. Praha : Anag, 2011. ISBN: 978-80-7263-682-2

sankční, tzn. porušení smluvní povinnosti nebo odstoupení aniž by byla povinnost vyplývající ze smlouvy porušena.³⁷

Dlužník je v prodlení, jestli nesplní řádně a včas svůj závazek až do doby, kdy řádného plnění nebo zániku závazku jinak. Pokud nemůže plnit kvůli prodlení věřitele – není v prodlení dlužník.³⁸ Věřitel má podle zákona i v prodlení možnost trvat na splnění závazku. Jestli nedojde k plnění má věřitel nárok na náhradu škody, na odstoupení od smlouvy (umožňuje-li to zákon nebo smlouva), na zaplacení smluvní pokuty (byla-li dohodnuta, ale tento nárok vylučuje nárok na náhradu škody), nebezpečí škody na věci přechází po dobu prodlení na dlužníka.

V prodlení může být i věřitel, pokud nepřevzme řádně nabídnuté plnění nebo neposkytne spolupůsobení nutné k tomu, aby dlužník mohl plnit závazek. Následky jsou obdobné jako u prodlení dlužníka. Dlužníkovi nyní vzniká právo trvat na splnění povinnosti věřitele, dále má právo na náhradu škody nebo úhradu smluvní pokuty. Nebezpečí škody na věci přechází na věřitele, pokud ji již nenesl předtím.

Poskytnutí vadného plnění není důvod k zániku závazku. Vadné plnění je důvodem pro změnu obsahu závazku, jak říká § 324 odst. 3 obchodního zákoníku. Vadným plněním se označuje každé odchýlení skutečného plnění do toho, co je sjednáno ve smlouvě. Povinná strana je odpovědná za vady, které v době plnění existovaly. Není rozhodující, zda jde v době plnění vada zjevná nebo skrytá. Věřitel je povinen si přijaté plnění zkontrolovat a podat případnou informaci o zjištěných vadách protistraně – může nastat změna smluvního ujednání. Existenci vady prokazuje právě věřitel. Jde-li o podstatné porušení povinnosti, lze

---

³⁷ **DĚDIČ, J. a kol.** *Obchodní zákoník – komentář, díl IV.*, Praha : Polygon, 2002. ISBN: 80-7273-071-1.

³⁸ § 365 Obchodní zákoník, zákon č. 513/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

po včasném oznámení od smlouvy odstoupit.³⁹ Pokud jde o nepodstatné porušení povinnosti, odstoupení od smlouvy je možné po splnění dalších podmínek, které určuje zákon.

Příklad z praxe – rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 1847/2009 ze dne 28. 6. 2011. Vychází ze zákona, že prodávající je povinen dodat zboží v množství, jakosti a provedení, jež určuje smlouva. Pokud jsou porušeny má zboží vady. V tomto konkrétní případě kupní smlouva uzavřena podle obchodního zákoníku uváděla, že jejím předmětem byl automobil s rokem výroby 2007, přičemž ve skutečnosti bylo auto vyrobeno v roce 2006. Proávající tedy poskytl vadné plnění.⁴⁰

4.2 Odstoupení bez porušení smluvní povinnosti

Strana může odstoupit od smlouvy bez porušení jakékoliv smluvní povinnosti. Děje se tak v případě, kdy se předpokládá, že bude porušena povinnost podstatným způsobem ze strany poskytovatele plnění. Jedná se o předběžné odstoupení. „... lze od smlouvy odstoupit, když z chování povinné strany, nebo z jiných okolností nepochybně vyplývá ještě před dobou stanovenou pro plnění smluvní povinnosti, že tato povinnost bude porušena podstatným způsobem, a povinná strana neposkytne po vyzvání oprávněné strany bez zbytečného odkladu dostatečnou jistotu.“⁴¹ To stejné platí pro případ, kdy povinná strana prohlásí sama, že svou povinnost nesplní. Dojde tak k odstoupení od smlouvy bez porušení smluvních povinností.

---

³⁹ § 324 Obchodní zákoník, zákon č. 513/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů

⁴⁰ **K vadnému plnění z kupní smlouvy.** 2011. [on-line; cit. 2013-03-10]. Dostupný z WWW: http://profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=39&id_article=255277&csum=699c8327

⁴¹ § 348 odst. 1. Obchodní zákoník, zákon č. 513/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

4.3 Odstoupení od smlouvy porušením smluvní povinnosti

Porušení povinností daných smlouvou nebo zákonem způsobí právo druhé strany od smlouvy odstoupit. Jde o takové jednání či opomenutí, které je v rozporu se smluvním ujednáním nebo zákonem. Podle občanského zákoníku je třeba v jednotlivých případech odlišit porušení smlouvy způsobem podstatným a nepodstatným. Od tohoto roztržení se odvíjí rychlost nastání účinků odstoupení od smlouvy. *„Zákon konstruuje vyvratitelnou domněnku, že v pochybnostech se porušení smlouvy považuje za nepodstatné. Je-li povinnost porušena podstatným způsobem, může oprávněná strana odstoupit od smlouvy ihned a v tom případě musí oznámit povinné straně tuto skutečnost bez zbytečného odkladu poté, co se o porušení povinnosti dověděla. V případě, že není odstoupení ve stanovené lhůtě povinné straně oznámeno, nebo pokud oprávněná strana prohlásí, že na splnění porušené povinnosti i nadále trvá, není již možné okamžité odstoupení a dále lze postupovat jako při nepodstatném porušení smluvní povinnosti.“*⁴²

4.3.1 Podstatné porušení smluvní povinnosti

Úprava je odlišná od Občanského zákoníku, který nerozlišuje podstatné a nepodstatné porušení smluvní povinnosti. Znaky podstatného porušení smlouvy jsou:

- nezáměr jedné smluvní strany na plnění smlouvy,
- vědomost strany, která smlouvu porušila, o tom, že druhá strana nebude mít na plnění zájem (kdyby to strana předvíдалa, smlouvu by neuzavřela),
- prokazuje ho oprávněná osoba.⁴³

---

⁴² **BEJČEK, J.** *Kurs obchodního práva. Obchodní závazky*. 3. vydání. Praha : C.H.Beck, 2003. 542 s. ISBN: 80-7179-746-4.

⁴³ **Podstatné porušení smlouvy**. 2009. [on-line; cit. 2013-03-05]. Dostupný z WWW: <http://pravo-cz.studentske.cz/2009/04/podstatne-poruseni-smlouvy.html>

Znamená-li prodlení podstatné porušení smlouvy, lze od smlouvy odstoupit ihned. Nemusí být poskytována dodatečná přiměřená lhůta k plnění, jako tomu je u nepodstatného porušení. Dotčená strana může od smlouvy odstoupit, ale musí o odstoupení bez zbytečného odkladu informovat stranu, která je v prodlení. Zákonem není stanovena forma oznámení, může být písemné i ústní. Kvůli prokazatelnosti je lepší využívat písemných oznámení.⁴⁴

Příkladem z praxe může být – spotřebitel se objedná zboží určitých parametrů a prodávající ví, že není schopen mu přesně vyhovět a že jinak spotřebitel nemá o zboží zájem. V tomto případě se bude jednat o podstatné porušení smluvních povinností.

Je doporučováno, aby nedošlo k výkladovým problémům, ve smlouvách uvádět, která porušení smlouvy se považují za podstatná. Skutečnost, že jde o podstatné porušení smlouvy, dokazuje oprávněná osoba.⁴⁵

4.3.2 Nepodstatné porušení smluvní povinnosti

Nepodstatné porušení smluvní povinnosti obchodní zákoník nedefinuje, vychází se z pojmu podstatné porušení smluvní povinnosti. Jde o takové porušení, které nelze přiřadit pod podstatné – negativní vymezení.⁴⁶ Není-li odstoupení ve stanovené lhůtě protistraně oznámeno, nebo stále trvá porušení povinnosti, nelze již ihned odstoupit od smlouvy a postupuje se podle právní úpravy pro nepodstatné porušení smluvní povinnosti. V případě, že je stanovena dodatečné lhůta pro plnění, vzniká právo odstoupit od smlouvy až po uplynutí této lhůty. Posouzení porušení smluvní povinnosti jako nepodstatné znamená, že musí být stanovena přiměřená dodatečná

---

⁴⁴ **DĚDIČ, J. a kol.** *Obchodní zákoník – komentář, díl IV.*, Praha : Polygon, 2002. ISBN: 80-7273-071-1.

⁴⁵ **DĚDIČ, J. a kol.** *Obchodní zákoník – komentář, díl IV.*, Praha : Polygon, 2002. ISBN: 80-7273-071-1.

⁴⁶ **DĚDIČ, J. a kol.** *Obchodní zákoník – komentář, díl IV.*, Praha : Polygon, 2002. ISBN: 80-7273-071-1.

lhůta k plnění. Pokud je protistrana v konkursu, neposkytuje se tato lhůta. A dojde-li k oznámení protistrany, že plnění nesplní, není třeba čekat na konec lhůty.⁴⁷

*„Přiměřenost dodatečné lhůty k plnění je třeba posuzovat podle konkrétního případu, zejména s ohledem na předmět plnění, jeho náročnost a složitost. Za nepřiměřenou lze podle okolností označit lhůtu nejen příliš krátkou, ale i příliš dlouhou.“*⁴⁸ Uplynutí dodatečné lhůty není samo o sobě zánik závazku, je třeba doručit oznámení o odstoupení protistraně. Používá se často tzv. podmíněné odstoupení od smlouvy. Zároveň s oznámením o dodatečné lhůtě se doručí i úmysl odstoupit od smlouvy, pokud strana povinná nesplní svůj závazek, tak účinky odstoupení od smlouvy nastanou po uplynutí lhůty, byla-li nastavena přiměřeně. Pokud dojde ke splnění závazku v dodatečné lhůtě, účinky odstoupení od smlouvy nenastanou.

4.3.3 Fixní smlouvy

Fixní smlouvy jednoznačně určují, že věřitel nemá zájem na plnění závazku po uplynutí doby plnění. Splnění lhůty je v těchto smlouvách podstatnou částí ujednání. Právní úpravu nalezneme v obchodním i občanském zákoníku.

Z § 349 odst. 3 obchodního zákoníku vyplývá, že podle obsahu smlouvy, když věřitel nemá zájem na splnění závazku po době stanovené pro jeho plnění, nastanou účinky odstoupení od smlouvy počátkem prodlení dlužníka, jestliže neoznámí před touto dobou, že trvá na plnění závazku. U fixních smluv není třeba podávat oznámení o odstoupení od smlouvy nebo poskytnutí dodatečné lhůty pro plnění. Chce-li věřitel v případě prodlení dlužníka trvat na splnění závazku, musí to

---

⁴⁷ § 326 Obchodní zákoník, zákon č. 513/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁸ ŠVARC, Z. a kol. *Základy obchodního práva*, 3. upravené vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2011. ISBN: 978-80-7380-322-3.

dlužníkovi oznámit dříve, než uplyne doba plnění, jinak dochází bez dalšího k zániku závazku.⁴⁹

Občanský zákoník se od úpravy v obchodním zákoníku neliší. V § 518 je stanoveno, že pokud smlouva určí přesnou dobu plnění (fixní smlouva), a ze smlouvy nevyplývá, že na opožděném plnění nemůže mít věřitel zájem, smlouva se od počátku ruší. Stejně účinky jako odstoupení od smlouvy. Faktický dopad na vztah mezi účastníky není významný díky rozdílné úpravě obchodního a občanského zákoníku.⁵⁰

---

⁴⁹ **DĚDIČ, J. a kol.** *Obchodní zákoník – komentář, díl IV.*, Praha : Polygon, 2002. ISBN: 80-7273-071-1.

⁵⁰ **MASTELA, M. a kol.** *Občanský zákoník v dotazech a odpovědích*, 1. vydání. Praha : Anag, 2011. ISBN: 978-80-7263-682-2

4.4 Účinky odstoupení od smlouvy

Právní účinky, které nastanou při odstoupení od smlouvy, jsou následující:

- zánik všech práv a povinností ze smlouvy ex nunc (dojde k zániku smlouvy a vyřešení všech vtaů, které souvisí se smlouvou podle obchodního zákoníku), ex tunc podle občanského zákoníku,
- zachován nárok na náhradu škody, pokud vznikla škola díky porušení smlouvy,
- možnost uplatnění nároku na smluvní pokutu, byla-li sjednána,
- poskytnutá plnění je třeba vrátit.

Mohou existovat i další smluvní ujednání, kterých se odstoupení nedotkne. Jedná se o výslovný projev vůle dlužníka i věřitele, že budou existovat ujednání i po ukončení smlouvy.

Splněním všech podmínek pro odstoupení nezaniká smlouva automaticky, ale je třeba druhé straně projev o odstoupení doručit. Podle obchodního zákoníku uzavřená smlouva zaniká odstoupením v okamžiku doručení odstoupení druhé straně. Je-li poskytnuta dodatečná přiměřená lhůta pro plnění, účinky odstoupení od smlouvy a její zánik nastávají až uplynutím této lhůty.⁵¹

Je třeba odlišovat odstupné a odstoupení od smlouvy. U odstupného se platí určitá sjednaná peněžní částka, následně dojde k zániku závazku bez ohledu na porušení povinnosti (kapitola 4.3).

Výše zmíněné zmaření účelu smlouvy (kapitola 4.4) samo o sobě není důvod k zániku závazku, ale vznikne právo k odstoupení od smlouvy.

Odstoupení od smlouvy je považováno jak jednostranný právní úkon, přímo adresovaný a nevratný. Po jeho provedení nelze už jeho právní účinky odvolat či

---

⁵¹ **DĚDIČ, J. a kol.** *Obchodní zákoník – komentář, díl IV.*, Praha : Polygon, 2002. ISBN: 80-7273-071-1.

měnit jednostranně – jedině se souhlasem protistrany. Okamžik zániku závazku je tedy doručení řádného projevu vůle protistraně.

4.4.1 Náhrada škody

Náhrada škody je prostředek zabezpečení majetku a vyrovnání vzniklé majtkové újmy. V obchodním zákoníku je obecná úprava náhrady škody způsobené porušením povinnosti z obchodně závazkových vztahů (§ 373 - § 386), dále u jednotlivých smluvních typů je upravena náhrada škody. Obecné ustanovení obsahuje, kdo poruší svou povinnost ze závazkového vztahu, je povinen nahradit škodu tím způsobenou druhé straně, ledaže prokáže, že porušení povinnosti bylo způsobeno okolnostmi vylučujícími odpovědnost.

3.2 Příklady z judikatury⁵²

Příklad odstoupení od smlouvy o dílo nám dává rozsudek Nejvyššího soudu **sp. zn. 33 Odo 639/2006**. Na začátku byla uzavřena smlouva o dílo na hrubou stavbu rodinného domu. Ve smlouvě byla podle rozpočtu stanovena cena a smlouva byla sepsána písemně. Zhotovitel po ústním souhlasu objednatele provedl na stavbě určité práce nad rámec uzavřené smlouvy. Před dokončením díla objednatel od smlouvy odstoupil. Znemožnil pracovníkům, aby dokončili práce. Zároveň ani nezaplatil zhotoviteli proinvestovanou peněžní částku za dohodnuté práce nad rámec smlouvy. Zhotovitel objednatele zažaloval a domáhal se zaplacení za provedené práce. Soudy rozhodovaly různě. Soud první instance rozhodl, že odstoupení od smlouvy bylo neplatné a objednatel musí zhotoviteli doplatit provedené práce na rodinném domě. Po odvolání soud druhé instance rozhodl naprosto odlišně. Pojal problém jako ústní odstoupení od smlouvy, které je takto platné. Zhotovitel nedal písemný rozpočet na práce nad rámec původní smlouvy. Toto rozhodnutí je ale v rozporu s občanským zákoníkem, který říká, že smlouva

---

⁵² Judikatura. [on-line; cit. 2013-03-10]. Dostupný z WWW: <http://judikaty.info>

uzavřená písemně, může zaniknout jedině stejnou písemnou formou. Zhotovitel se odvolal k Nejvyššímu soudu, který už rozhodl v jeho prospěch s tím, že šlo o neplatné odstoupení od smlouvy a objednatel je povinen doplatit provedené práce.

Odstoupením od smlouvy se zabývá také případ **sp. zn. 26 Co 12/2003**. Žalobce se domáhal rozhodnutí, které by uložilo žalovanému povinnost vydat žalobci montovaný dřevěný dům oproti zaplacení 2/3 kupní ceny při uzavření, zbylou 1/3 měl doplatit po vyřízení vypovězení stavebního spoření do 3 měsíců od podpisu smlouvy. Částka měla být doplacena 28. 7. 1998. Žalobce od smlouvy chtěl odstoupit 7. 2. 2002 z důvodu prodlení 1/3 platby. Žalovaný tvrdil, že částku doplatil a namítl promlčení práva žalobce. Občanský zákoník promlčecí dobu ve vztahu k právu odstoupit od smlouvy výslovně neupravuje. V případě, že dlužník svou povinnost v dodatečně přiměřené lhůtě neplní, je možnost odstoupit od smlouvy. Soud ale dospěl k závěru, že všechny tyto úkony musí být učiněny před uplynutím standardní tříleté promlčecí lhůty. Možnost odstoupit od smlouvy mohla být uplatněna nejpozději 28. 7. 2001. To znamená, že právo odstoupit bylo promlčeno. Žalovaný byl se svou námitkou promlčení úspěšný. Výsledkem je, že právo odstoupit od smlouvy pro prodlení dlužníka se promlčuje v tříleté promlčecí lhůtě. Tato doba začíná běžet uplynutím dodatečně přiměřené lhůty poskytnuté věřitelem dlužníkovi.

Při uzavírání cestovních smluv se jde setkat s případy jako tento **sp. zn. 21 Co 593/2004**, ze kterého vyplývá: Změní-li cestovní kancelář jednostranně předmět cestovní smlouvy, může zákazník od cestovní smlouvy odstoupit, aniž je povinen zaplatit odstupné. Je přitom nerozhodné, že jednostranná změna smlouvy byla provedena v souladu se všeobecnými podmínkami, které jsou součástí smlouvy.

Často se stává problémem společné jmění manželů a řešení odstoupení od smlouvy v této situaci. Řeší to případ **sp. zn. 20 Co 67/2005**. Odstoupení prodávajícího od kupní smlouvy, kde kupující byli manželé a nabyli věci do společného jmění manželů, musí být doručeno oběma manželům. Pokud tomu tak nebude, zrušení smlouvy nenabyde právních účinků.

5. Dodatečná nemožnost plnění

Úpravu tohoto problému obsahuje především občanský zákoník v § 575 – 577, který doplňuje dispozitivní ustanovení obchodního zákoníku v § 352 – 354.

Stane-li se plnění nemožným, povinnost dlužníka plnit zanikne podle občanského zákoníku. Definici nemožnosti plnění, ale v tomto předpise nenajdeme. Jde o takový stav, který nastal až po vzniku závazku a v jehož důsledku není možné povinnost splnit. Kromě dodatečné nemožnosti plnění existuje také počáteční nemožnost plnění, která brání vzniku platného závazku, právní úkon, jehož předmětem je plnění nemožné, je neplatný. To znamená, že nemožnost plnění dodatečná musí vzniknout, až o uzavření smlouvy.⁵³ Je třeba tyto termíny od sebe řádně odlišovat. Občanský zákoník nepodává pozitivní vymezení toho, co je nemožnost plnění. Negativní vymezení je následovné, o nemožné plnění nejde:

- jde-li plnit i za ztížených podmínek,
- jde-li plnit s většími náklady,
- jde-li plnit po sjednaném čase.⁵⁴

V obchodních vztazích platí také, že závazek je splnitelný, pokud jej lze splnit pomocí jiné osoby – toto ustanovení obsahuje obchodní zákoník (občanský nikoliv). Nemožnost plnění může být vyvolána vydáním i právního předpisu po uzavření smlouvy (např. zákaz dovozu určité komodity) = právní nemožnost plnění. Neudělení úředního povolení může vyvolat také nemožnost plnění, ale dlužník musí vyvinout veškeré potřebné aktivity k jeho získání. V případě tzv. právní nemožnosti plnění se jedná o situace, kdy právní předpis, vydaný po vzniku závazku, zakazuje takové jednání, které je předmětem uzavřeného závazku. Fakticky se jedná o

---

⁵³ BEJČEK, J. *Kurs obchodního práva. Obchodní závazky*. 3. vydání. Praha : C.H.Beck, 2003. 542 s. ISBN: 80-7179-746-4.

⁵⁴ § 575 Občanský zákoník, zákon č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů

nedovolenost obchodu. Je také možné, že se stane, že se plnění v podobě určitého zboží přestane úplně vyrábět – nastane nemožnost plnění.

Obchodní zákoník doplňuje § 575 občanského zákoníku k obecné úpravě nemožnosti plnění. K zániku závazku vede vždy dodatečná, tedy následná nemožnost plnění, která nastane až po uzavření smlouvy.⁵⁵

5.1 Objektivní nemožnost plnění

Nemožnost musí být objektivní, nezávislá na osobě a vůli dlužníka. Jedná se případ, kdy je plnění nemožné i pro kohokoliv jiného (přírodní překážky, právní překážky apod.)⁵⁶ V zákoně je možno nalézt i zvláštní úpravy. Například u smlouvy o dílo v § 552 obchodního zákoníku se stanoví určitý postup pro případ, že se vyskytnou skryté překážky, pro které nemůže být dílo provedeno. Pak zhotovitel musí navrhnout změnu smlouvy, nedojde-li k dohodě, lze odstoupit. Dojde tím k zániku závazku z důvodu odstoupení od smlouvy – nikoliv nemožnosti plnění.

5.2 Subjektivní nemožnost plnění

O subjektivní nemožnost plnění jde v těch případech, kdy dlužník nemůže poskytnout věřiteli plnění, ale jiná osoba tak učinit může. Je pak na dlužníkovi, aby toto plnění zprostředkovaně zajistil pomocí jiné osoby. Jak bylo zmíněno, obchodní zákoník má navíc ustanovení pro tento případ na rozdíl o občanského. Mohou nastat i situace, kdy subjektivní nemožnost plnění bude znamenat zánik závazku. Pokud závazek měla splnit sama osoba svými individuálními vlastnostmi, vylučuje se tím

---

⁵⁵ **DĚDIČ, J. a kol.** *Obchodní zákoník – komentář, díl IV.*, Praha : Polygon, 2002. ISBN: 80-7273-071-1.

⁵⁶ **MASTELA, M. a kol.** *Občanský zákoník v dotazech a odpovědích*, 1. vydání. Praha : Anag, 2011. ISBN: 978-80-7263-682-2

možnost využít třetí osoby ke splnění závazku. Ve smlouvě si strany mohly také smluvit zákaz použití jiné osoby.⁵⁷

Protistrana neplní z důvodu nepřiměřených nákladů, toto se označuje „hospodářská“ nemožnost plnění. Právní předpisy ale mluví jasně, pokud lze plnit za ztížených podmínek a s většími náklady – je plnění možné. Nejedná se tedy o nemožnost plnění, ale pouze změnu výhodnosti smlouvy pro dlužníka. Nedojde ani k zániku závazku.

5.3 Částečná nemožnost plnění

Nemožnost plnění u závazků, jejichž předmětem je několik plnění – existuje možnost, že nastane jen částečná nemožnost plnění. Obchodní zákoník dovoluje odstoupit od závazku v té části, která pro nemožnost sice nezanikla, ale částečné plnění ztrácí hospodářský význam. Řešení důsledků částečné nemožnosti plnění je různé v obchodním a občanském zákoníku.⁵⁸

- Nepodnikatelské vztahy podle občanského zákoníku – pokud se nemožnost plnění týká jen určité části plnění, zanikne závazek jen této určené části, kterou nelze plnit. Ve zbylé části může věřitel od smlouvy odstoupit. Jestliže se stane, že plnění zbytku závazku nemá pro věřitele žádná hospodářský význam, zaniká závazek v plném rozsahu. Lze tomu zabránit tím, že věřitel oznámí dlužníkovi, že na celém plnění trvá.⁵⁹
- Úprava podle obchodního zákoníku – není připuštěna varianta odstoupení v případě, že nemožnost části plnění nemá vliv na hospodářský význam zbytku plnění. Je vyžadována vždy aktivní účast věřitele.

---

⁵⁷ **DĚDIČ, J. a kol.** *Obchodní zákoník – komentář, díl IV.*, Praha : Polygon, 2002. ISBN: 80-7273-071-1.

⁵⁸ **ŠVARC, Z. a kol.** *Základy obchodního práva*, 3. upravené vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2011. ISBN: 978-80-7380-322-3.

⁵⁹ **MASTELA, M. a kol.** *Občanský zákoník v dotazech a odpovědích*, 1. vydání. Praha : Anag, 2011. ISBN: 978-80-7263-682-2.

5.4 Zánik závazku

Zánik závazku pro dodatečnou nemožnost plnění nastává ze zákona, nevyžaduje žádný právní úkon dlužníka. Ten má pouze oznamovací povinnost, jestliže se dozvěděl o skutečnosti, která činí plnění nemožným, vůči věřiteli. Toto oznámení musí poskytnout bez zbytečného odkladu. Důkazní břemeno tíží vždy dlužníka. Na dlužníkovi tedy je, aby prokázal, že závazek zanikl v důsledku takových okolností, které jsou spojeny s dodatečnou nemožností ze zákona.

Dlužník, jehož závazek zanikl, má povinnost nahradit věřiteli vzniklou škodu. Má ale možnost se této povinnosti zprostit, v případě že bude prokázáno, že nemožnost byla způsobena okolnostmi vylučujícími odpovědnost. Při dodatečné nemožnosti plnění bude dlužník často zproštěn odpovědnosti za škodu. V praxi totiž bude skutečnost, která vylučuje odpovědnost, nezřídka korespondovat se skutečností, která způsobuje dodatečnou nemožnost plnění. Nemožnost plnění způsobuje zánik závazku s účinky odstoupení od smlouvy, naproti tomu vyšší moc zbavuje dlužníka povinnosti nahradit škodu a na existenci závazku se nevztahuje. Nemožnost plnění předpokládá trvalou neschopnost vykonávat povinnosti, zatímco okolnost vylučující odpovědnost může mít charakter jak trvalý tak i dočasný. Nemožnost plnění je vyvolaná situace, kdy závazek nemůže být splněn z jakéhokoliv důvodu, zatímco u okolností vylučující odpovědnost za škodu je velmi důležité zjistit, co způsobilo překážku v plnění závazku, aby pod takovou skutečnost bylo možné podřadit ustanovení upravující okolnosti vylučující odpovědnost. Skutečností, která může způsobovat dodatečnou nemožnost plnění, ale zároveň nebude okolností vylučující, bude zejména subjektivní povahy, jako např. nedostatek finančních prostředků k placení, nezpůsobilost strany aj.⁶⁰

V případě, že dlužník má možnost plnit více způsoby a jedna z možností plnění zanikne, musí si zvolit některou z dalších možností plnění. Věřitel má také nárok na

---

⁶⁰ DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník – komentář, díl IV.*, Praha : Polygon, 2002. ISBN: 80-7273-071-1.

bezdůvodné obohacení podle § 451 občanského zákoníku, proto musí dlužník věřiteli vrátit to, co od něj získal na základě zaniklého závazku.⁶¹

5.5 Příklady z judikatury⁶²

V problematice nemožnosti plnění rozhodují soudy často. Řeší například otázku interpretace nemožnosti. Nejvyšší soud v případě **sp. zn. 29 Odo 70/2001** rozhodoval právě v tomto tématu. Dlužník se zavázal prodat druhé straně zásoby štěrkopísku na určitém území. Ve chvíli, kdy uzavíral smlouvu s věřitelem, neměl příslušné úřední povolení k těžbě. Dlužník vyvinul maximální úsilí o získání příslušného rozhodnutí úřadů, ale povolení mu nakonec nebylo uděleno. Soudy nižších stupňů rozhodly tak, že v tomto případě šlo o následnou nemožnost plnění, když dlužník nezískal potřebné rozhodnutí, které se uděluje na základě nových právních předpisů po uzavření smlouvy. Ovšem Nejvyšší soud neposoudil tento případ stejně. Dospěl k závěru, že je zřejmé, že územní rozhodnutí, které bylo podmínkou k realizaci kupní smlouvy, není úředním povolením, které by bylo vydáváno pro uzavření předmětné kupní smlouvy na základě nového právního předpisu. Jde pouze o správní rozhodnutí vydané na základě dříve vydaných předpisů. Použití § 352 obchodního zákoníku o nemožnost plnění bylo tedy vyloučeno.

Nejvyšší správní soud zkoumal nemožnost plnění i v případě **sp. zn. 1 Ao 1/2005**. Navrhovatel zaslal svůj návrh s tím, že je překročená pravomoc Českého telekomunikačního úřadu tím, že stanovil, že účastnická smlouva přenesením telefonního čísla pozbývá účinnosti. Navrhovatel poukazuje také na to, že toto pravidlo představuje zásah do majetkových práv, omezuje svobodu podnikání a vede k finanční ztrátě. Přenesení čísla ale není absolutním ani ničím neomezeným právem, lze realizovat jen v mezích práv vytyčených konkrétní účastnickou

---

⁶¹ **MASTELA, M. a kol.** *Občanský zákoník v dotazech a odpovědích*, 1. vydání. Praha : Anag, 2011. ISBN: 978-80-7263-682-2.

⁶² Judikatura. Dostupný z [www: http://judikaty.info](http://judikaty.info)

smlouvou uzavřenou na dobu určitou. Dále poukázal na to, že v důsledku přenesení telefonního čísla se stává plnění nemožným a smlouva zanikne. S tím soud ale nesouhlasil. Protože během trvání smlouvy může účastník měnit svá telefonní čísla. Přenesení telefonního čísla tedy nezpůsobuje nemožnost plnění, nemůže dojít ani k pozbytí účinnosti účastnické smlouvy.

Další případ je **sp. zn. 32 Cdo 3551/2009** se týká smlouvy o dílo. Navrhovatelem je stavební firma, která zažalovala klientku o zaplacení části nedoplatku ceny díly zhotoveného podle konkrétní smlouvy o dílo navýšené o úrok z prodlení. Žalovaná při dokončování díla vykážala zaměstnance žalobce ze stavby a způsobila zánik závazku pro nemožnost plnění podle § 354 obchodního zákoníku. Žalovaná zaslala firmě dopis, ve kterém bylo oznámení, že si sama dílo dokončí – jednostranný úkon vedoucí k zániku závazku. Odvolací soud toto posoudil tak, že žalovaná svým postupem znemožnila dílo dokončit a závazek zanikl pro nemožnost plnění. Nemožnost plnění podle § 575 – 577 občanského zákoníku, podle nichž stane-li se plnění nemožným, povinnost dlužníka zanikne, přičemž plnění není možné, zejména lze-li je uskutečnit i za ztížených podmínek, s většími náklady nebo po sjednaném čase.

Smlouvy o dílo se týká i další případ **sp. zn. 32 Cdo 3334/2010**. Žalobkyně (stavební firma) se domáhala zaplacení částky z důvodu bezdůvodného obohacení žalované. Podle podmínek ve smlouvě o dílo od ní odstoupila kvůli prodlení žalované s úhradou doplatku ceny díla. Žalovaná ale tvrdila, že odstoupení je neplatné, protože se do prodlení splnění závazku nedostala, protože firma na fakturách řádně neoznačovala a finančně nevyčíslila provedené práce podle uzavřené smlouvy – tzn. nedodržení podmínek smlouvy. I přes neplatnost odstoupení od smlouvy, soud dospěl k závěru, že závazek ze smlouvy o dílo nelze splnit, neboť se jeho splnění stalo nemožným. Dodatečná nemožnost plnění nastala jako důsledek situace na stavbě, kdy objednatelka neuhradila dílčí faktury, a zhotovitel nebyl schopen pokračovat s prací. Následná nemožnost plnění měla za následek zánik závazku. Mezi účastníky byl sjednán platný závazek, který zanikl, a poskytnuté plnění bylo v režimu bezdůvodného obohacení vypořádáno.

Nemožnost plnění souvisí také s případem **4 Cmo 521/2001** týkající se leasingové společnosti, ze kterého vyplývá, došlo-li za trvání závazkového vztahu k odebrání předmětu leasingu a jeho vrácení původnímu majiteli poté, co dodatečně vyšlo najevo, že předmět leasingu pochází z trestné činnosti. Tím došlo ke vzniku následné nemožnosti plnění ustanovení leasingové smlouvy podle § 575 občanského zákoníku. Stalo-li se takto plnění nemožným v době existence závazku, závazek zaniká, a to okamžikem, kdy nemožnost nastala.

Závěr

Tato diplomová práce byla zaměřena na obchodní závazkové vztahy, jejich vznik a zánik se zaměřením na odstoupení od smlouvy a nemožnost plnění.

Cílem této práce bylo analyzovat právní úpravu z hlediska obchodně závazkových vztahy (vysvětlit pojem, provést podrobný rozbor, analyzovat situace vzniku a zániku obchodně závazkových vztahů) se zaměřením na odstoupení od smlouvy a nemožností plnění. V práci byly popsány problémové oblasti, které způsobuje zdvojená právní úprava. Při aplikaci práva v konkrétních případech je zřejmé, že tyto nedostatky v předpisech způsobují značné komplikace. Cíl práce byl podle mého názoru naplněn.

V této problematice jsem narazil na zásadní problém české legislativy, která upravuje obchodně závazkové vztahy – a to je její složitá a obtížně srozumitelná úprava pro obyčejného občana, který nemá právnické vzdělání. V zákonech nejsou definovány vůbec některé pojmy, které jsou této oblasti často používány. Situaci nezjednodušuje ani dualismus zákoníků občanského a obchodního. Každý obyčejný občan bude předpokládat, že v občanském zákoníku nalezne odpovědi v problematice občanského života, ale ve skutečnosti se zákoník týká právě i obchodně závazkových vztahů. Až na něj navazuje zákoník obchodní, který doplňuje a specifikuje občanský zákoník.

Díky dvojkolejnosti právních předpisů vznikají problémy i rozhodování jednotlivých soudů, lidé pak mohou ztrácet motivaci hájit svá práva u soudu. Oba zákoníky by zasloužily novelizaci a hlavně sjednocení problémových oblastí.

Tato práce je tedy přehledem obchodně závazkových vztahů a jejich právní úpravy. Vznik závazků je nejčastěji formou smlouvy, v případě, že jedním z účastníků je stát, tak se použije veřejná zakázka (případně veřejná soutěž). Neexistují další využívané možnosti vzniku smlouvy.

Na rozdíl od vzniku, u zániku je mnoho možností, jak závazek může zaniknout. Nejideálnější by bylo, kdyby všechny závazky zanikly klasickým splněním. Ne vždy je tato situace možná. V práci jsou vyjmenovány a popsány další způsoby zániku.

Samostatné kapitoly jsou věnovány odstoupení od smlouvy, které má také určité podmínky a nemožnosti plnění. U odstoupení od smlouvy se značně projevuje odlišnost zákoníku obchodního a občanského. Rozdílnost v důsledcích odstoupení od smlouvy by měla být co nejdříve upravena v přepisech, způsobuje zbytečné problémy při rozhodování soudů v daných případech. Člověk laik se v předpisech nemůže řádně orientovat. Podnikatelé často netuší, že jejich obchodní vztahy se řídí jak obchodním tak občanským zákoníkem.

Právní následky odstoupení od smlouvy mají za účinek, že odstoupením od smlouvy zanikají všechna práva a povinnosti stran plynoucích ze smlouvy, s výjimkou těch, u kterých z vůle stran ve smluvním ujednání vyplývá, že mají zůstat zachovány.

Následná nemožnost plnění souvisí s odstoupením tak, že vyvolává účinky možného odstoupení od smlouvy, a to ať již u celého závazku nebo jen v jeho části, pokud to závazek připouští. Oba případy byly demonstrovány i vybranou příslušnou českou judikaturou.

Seznam použité literatury

Monografie

BEJČEK, J. *Kurs obchodního práva. Obchodní závazky.* 3. vydání. Praha : C.H.Beck, 2003. 542 s. ISBN: 80-7179-746-4.

DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník – komentář, díl IV.,* Praha : Polygon, 2002. ISBN: 80-7273-071-1.

JEHLIČKA, J. *Občanský zákoník – komentář,* 8. vydání. Praha : C.H.Beck, 2006. ISBN: 80-7179-797-9.

MASTELA, M. a kol. *Občanský zákoník v dotazech a odpovědích,* 1. vydání. Praha : Anag, 2011. ISBN: 978-80-7263-682-2.

PLÍVA, S. *Obchodní závazkové vztahy,* 2. aktualizované vydání. Praha : ASPI Wolters Kluwer, 2009. ISBN: 978-80-7357-444-4.

SPIRIT, M. a kol. *Základy práva.* 2. vydání. Praha : Oeconomica, 2005. 213 s. ISBN: 80-245-0764-1.

ŠVARC, Z. a kol. *Základy obchodního práva,* 3. upravené vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2011. ISBN: 978-80-7380-322-3.

Právní předpisy

Občanský zákoník, zákon č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Obchodní zákoník, zákon č. 513/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Odo 639/2006.

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 70/2001.

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Cdo 3334/2010.

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Cdo 3551/2009.

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 1 Ao 1/2005.

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Cmo 521/2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 26 Co 12/2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Co 593/2004.

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Co 67/2005.

Elektronické zdroje

Závazek. *Právní úprava a její změny.* [on-line; cit. 2013-02-21]. Dostupný z WWW:

http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&levelid=oc_577.htm

Novace. [on-line; cit. 2013-03-05]. Dostupný z WWW:

<http://business.center.cz/business/pojmy/p1877-novace.aspx>

Podstatné porušení smlouvy. 2009. [on-line; cit. 2013-03-05]. Dostupný

z WWW: <http://pravo-cz.studentske.cz/2009/04/podstatne-poruseni-smlouvy.html>

K vadnému plnění z kupní smlouvy. 2011. [on-line; cit. 2013-03-10]. Dostupný

z WWW:

http://profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=39&id_article=255277&sum=699c8327

Judikatura. [on-line; cit. 2013-03-10]. Dostupný z WWW: <http://judikaty.info>

Seznam tabulek, grafů a obrázků

Seznam příloh

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora : Stefan Motika

Obor: Právo v podnikání

Forma studia: Kombinované

Název práce: Odstoupení od smlouvy a následná nemožnost plnění ve srovnání s občansko právní úpravou

Rok: 2013

Počet stran textu: 50

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů české literatury a pramenů: 18

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových zdrojů: 5

Vedoucí práce: Mgr. Jakub Drábek